

УДК 378.091.333-032.005, 373.31:004
DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.80.1.30>

Л. О. Заря

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри фортепіано
Харківської гуманітарно-педагогічної академії

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВТІЛЕННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЗА ДОПОМОГОЮ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Статтю присвячено методам забезпечення впровадження творчого потенціалу майбутніх вчителів музичного мистецтва. Відзначено, що за час навчання у вищому навчальному закладі на практичних заняттях у здобувачів вищої освіти формуються цілеспрямованість, педагогічне мислення, інтерес до майбутньої професії, творчий підхід до новітніх інноваційних технологій та педагогічної теорії і практики викладання. Відзначено, що обсяг навчальної інформації поступово зростає, а вербальне спілкування вчителя з учнями стає малоефективним, що може стати перешкодою для здійснення творчих задумів практиканта на заняттях з учнями закладів загальної освіти, тому пропонується практикантам використання новітніх інноваційних технологій, до яких належать мультимедійні технології. Зазначено, що за освітньою програмою, затвердженою Наказом Міністерства освіти і науки України, сучасні випускники навчальних закладів мають уміти використовувати початкові знання з інформативної освітньої галузі, яка має відповідну мету, передбачає виконання необхідних завдань. До реалізації поставлених завдань названі напрями роботи з мультимедійними технологіями. На допомогу творчій особистості представлено ілюстрацію з поступовими роз'ясненнями щодо можливостей унаочнення навчального матеріалу за допомогою мультимедійних технологій.

Аналіз навчального процесу та численних досліджень показав, що на практичних заняттях здобувачі вищої освіти за допомогою мультимедійних технологій можуть більш продуктивно впроваджувати свої творчі знахідки. Також виявлено, що використання на практичних заняттях мультимедійних технологій стає актуальним і необхідним для розвитку творчого потенціалу здобувачів вищої освіти. Визначено, що використання мультимедійних технологій може відбуватися різними способами відповідно до потреб конкретного уроку. Доведено, що, навчившись на практичних заняттях вільно втілювати свої творчі задуми, здобувачі вищої освіти зможуть успішно реалізовувати свою творчість у подальшій професійній діяльності. В ході дослідження також виявлено, що використання мультимедійних технологій на заняттях музичного мистецтва не лише допомагає виконанню творчих знахідок практикантів, але й разом із зоровим і слуховим сприйняттям навчального матеріалу значно розвиває задатки та здібності творчого потенціалу учнів.

Ключові слова: творчість, здобувачі освіти, практиканти, навчання, мультимедійні технології, учні.

Постановка проблеми. Впровадження нових підходів до вдосконалення освіти, активізації музично-естетичного навчання – це важливе завдання національної освіти й культури України. Стратегія пошуку перспективних напрямів удосконалення музичної освіти детермінує необхідність формування творчої особистості, адже творчий учитель може стати джерелом успішного навчання учнів. Як відзначають науковці, «творчість – це один із активних станів, проявів людської свободи, створення останньою чогось нового, раніше не бувшого, це прозріння самої людської істоти» [1, с. 14]. Основною проблемою формування творчої особистості, на наше переконання, є забезпечення умов впровадження його творчого потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Музична педагогіка шукає шляхи досягнення якщо не абсолютного, то високого і стабільного результату в роботі з учнями закладу загальної освіти.

Безумовно, заняття на уроках музичного мистецтва не можуть бути продуктивними, якщо вони не викликають зацікавлення. Саме творча особистість може зацікавити учнів своїми безпосередніми знахідками, впровадженням новітніх технологій навчання. Науковці зауважують, що одним із головних шляхів здобуття якісної сучасної освіти є використання нових освітніх та інформаційних технологій [2, с. 98].

На практичних заняттях здобувачі вищої освіти навчаються навичкам викладання. За час проходження практики в ЗЗСО вони мають здобути знання та якості вчителя музичного мистецтва, навчитися володіти комплексом професійних музично-педагогічних умінь та навичок, а саме комунікативними, організаторськими та розвинутими професійно-педагогічними. За час навчання у вищому навчальному закладі у них формуються цілеспрямованість, педагогічне мислення,

інтерес, творчий підхід до новітніх інноваційних технологій та педагогічної теорії і практики.

Обсяг навчальної інформації поступово зростає, а вербальне спілкування вчителя з учнями стає малоефективним, що може стати перешкодою для здійснення творчих задумів практиканта на заняттях з учнями закладів загальної освіти. Творчому потенціалу на уроках музичного мистецтва допоможе робота з новітніми інноваційними технологіями, до яких належать мультимедійні технології, під час застосування яких, що також важливо, в учнів поєднується слухове й зорове сприйняття інформації. Найповніше використання зорових і слухових аналізаторів створює в цьому разі основу для успішного процесу пізнання, осмислення навчального матеріалу. Для учнів навчальний матеріал стає більш зрозумілим, отже, цікавим [3, с. 7]. Звичайно, здобувачу освіти – практиканту необхідно знати наявні засоби унаочнення навчального матеріалу, їх різноманітний вплив на учнів молодших класів.

За освітньою програмою, затвердженою Наказом Міністерства освіти і науки України від 8 жовтня 2019 року № 1272, сучасні випускники навчальних закладів мають уміти використовувати початкові знання з інформативної освітньої галузі задля доступу до інформації (як отримувати потрібну інформацію); опрацювання інформації.

Поставлена мета має передбачати виконання таких необхідних завдань:

- набуття досвіду емоційних та естетичних переживань;
- формування інтересу до творів різних видів мистецтва;
- виховання пошани за здобутки рідного музичного мистецтва й поваги до творчості інших етносів;
- формування умінь художнього сприймання, аналізу художньої мови та оцінювання творів мистецтва відповідно до вікових можливостей з використанням мистецької термінології;
- оволодіння способами художньо-творчої діяльності в різних видах мистецтва;
- формування здатності встановлювати асоціації між видами мистецтва; між мистецтвом і явищами довкілля;
- досягнення усвідомлення значення мистецтва в житті людини;
- виховання культури глядача-слухача;
- формування здатності оцінювати свої та чужі творчі здобутки.

Реалізація поставленої мети і завдань здійснюється за такими напрямками:

- художньо-творча діяльність;
- сприймання та інтерпретація мистецтва;
- комунікація через мистецтво.

Вони окреслюють одну з моделей досягнення загальних цілей освітньої галузі та розкривають основну місію загальної мистецької освіти [4].

Розвиток творчої особистості учня в дослідженнях викладачів-музикантів, таких як О. Балабан, Н. Бергер, В. Варченко, В. Козлін, Т. Красноп'юра, І. Речейло, І. Ткачук, О. Чайковська, В. Штепа, В. Янкул, показав, що творчість на заняттях музичного мистецтва можлива за допомогою включення учнів у цілеспрямовану музичну діяльність, до якої належать складання власної мелодії, добір супроводу, експериментування з кількістю звуків тощо. Зазначається, що для цього необхідно використовувати мультимедійні технології. «Зрозуміло, що важливим аспектом використання творчою особистістю мультимедіа має стати насамперед поєднання в одному програмовому продукті різноманітних видів інформації – як традиційних (текст, таблиці, ілюстрації тощо), так і оригінальних (мова, музика, фрагменти відеострічок, телекадри, анімація). Як зазначив Я. Коменський у своїй праці «Велика дидактика», «все, що тільки можна, давати для сприймання чуттям, а саме: видиме – для сприймання зором, почуте – слухом, пахощі – нюхом, доступне дотикові – через дотик. Якщо будь-які предмети відразу можна сприйняти кількома чуттями, нехай вони відразу сприймаються кількома чуттями» [5, с. 12].

У мультимедіа набагато змістовніше щільність інформації. Науковці констатують, що, дійсно, одна сторінка тексту містить приблизно 2 Кб інформації. Учитель промовляє цей текст за 1–2 хвилини. За цей же час відео показує 1,2 Гб інформації. Мультимедіа допомагає учню швидше та більше зрозуміти й сприймати навчальний матеріал. Як свідчать дослідження, проведені у школах Канади, США, Франції, на уроках у початковій школі комп'ютер подвоює в учнів час довірливої уваги (20 хвилин замість 10 хвилин на традиційному уроці) [6, с. 98].

За всього різноманіття визначень науковців залишається недопрацьованим питання про забезпечення впровадження творчого потенціалу майбутніх учителів музичного мистецтва. У численних дослідженнях і публікаціях започатковано розв'язання цієї проблеми, але не конкретизується багатогранність творчого вирішення унаочнення навчального матеріалу.

Мета статті полягає в тому, щоб допомогти майбутнім вчителям музичного мистецтва вільно використовувати свій творчий потенціал за допомогою мультимедійних технологій.

Виклад основного матеріалу. Як було визначено, для вільного втілення творчого потенціалу необхідні сучасні технології, зокрема мультимедійні. Зобразимо багатогранність унаочнення навчального матеріалу засобами мультимедійних технологій на рис. 1.

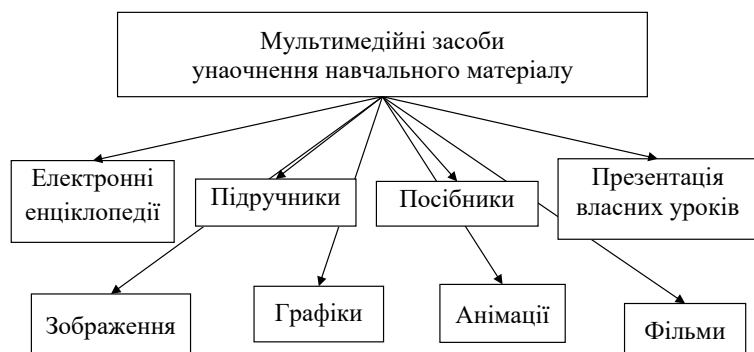

Рис. 1. Можливості унаочнення навчального матеріалу

Розкриємо сутність представлених можливостей унаочнення навчального матеріалу. Електронна енциклопедія – це енциклопедія, яка доступна через мережу Інтернет. Електронна енциклопедія, як і традиційна, вміщує статті-огляди, статті-довідки, статті-тлумачення і статті-відсилання (які адресують до іншого терміна). Електронні енциклопедії поділяються за певними напрямками. Наприклад, за посиланням режиму доступу виокремлюють такі:

- Енциклопедія Сучасної України (<http://esu.com.ua>);
- Енциклопедія історії України (<http://history.org.ua/?encycl>);
- Українська літературна енциклопедія (<http://www.ukrlib.com.ua/encycl>);
- Українська бібліотечна енциклопедія – УБЕ (ube.nlu.org.ua);
- Вікіпедія (<http://uk.wikipedia.org/wiki>).

Є цікаві мультимедійні підручники. Інформацію можна знайти за таким посиланням: <https://ukrprog.com/index.php?categoryID=28>. Тут можна знайти підручники, багато навчальних програм та відеопосібників для учнів та вчителів. Треба уважно вибрати певний освітній предмет, який цікавить, і потрібний посібник. Для цього необхідно натиснути кнопку «В кошик». Якщо потрібно буде знайти інформацію для певного віку, але за різними предметами, то треба буде зайти в категорію «По віку». Тоді інформацію буде класифіковано за віком. Далі електронну версію потрібної інформації можна скачати і записати на флешку, потім встановити й активувати там, де буде необхідно.

Електронний посібник – це офіційно затверджений вид навчального видання, який містить систематизований виклад навчальної дисципліни або її частини, що відповідає державному стандарту і навчальній програмі. Він може частково замінювати або доповнювати підручник (більш докладніше можна знайти за таким посиланням: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5186/1/Ljaschko.pdf>).

Інформацію про музичне мистецтво можна знайти на такому ресурсі: <https://ukrprog.com/index.php?categoryID=62>.

Дослідниками презентацію власних уроків пропонується створювати за допомогою таких програм: Haiku Deck, Office Sway, Seidat, Piktochart, Keynote, Apple Keynote, Crello, Prezi, Slides, SlideDog, Project, Flowboard, PowerPoint.

За календарно-тематичним плануванням, розробленим відповідно до програми «Музичне мистецтво» для здобувачів початкової освіти загальних закладів середньої освіти за підручником Л.С. Аристової, В.В. Сергієнко та О.В. Лобової (1–4 класи), треба навчити розуміти музику як мистецтво, що розпо-

відає про життя, почуття людей і навколишній світ мовою звуків; вокальну, інструментальну, народну і композиторську музику; музичні звуки (високі й низькі, довгі та короткі, гучні й тихі); окремі музичні інструменти; способи гри на дитячих музичних інструментах; українські народні пісні; найвідоміші танці; музичні казкові образи.

Слід розпізнавати характер музики; життєвий зміст музики.

Треба вміти на елементарному рівні висловлювати враження від музичних творів, передавати у виконанні настрої і характер музики; рухами відтворювати пульс та ритмічний рисунок мелодії; виразно співати.

Необхідно розрізняти на слух звучання окремих музичних інструментів; вокальну та інструментальну музику; яскраво виражені пісенні, танцювальні, маршові твори; народні пісні і танці; окремі українські музичні інструменти.

Слід називати інструментальні твори та пісні, що звучали у класі.

Треба зіставляти: життєвий зміст, настрої та характер музичних творів.

Необхідно порівнювати (за допомогою вчителя) настрої і характер нескладних музичних творів.

Слід розуміти визначення понять «композитор», «виконавець», «слухач», «мелодія», «супровід», «пісня», «коліскова», тобто робота практиканта насичена досить об'ємною інформацією, зміст уроків музичного мистецтва має бути виконаний повністю, а цьому допоможе використання мультимедійних технологій.

З якою метою треба використовувати мультимедійні технології?

Ми пропонуємо вводити їх за такими визначеними завданнями:

- використовувати мультимедійні технології задля поліпшення сприйняття, пам'яті, уваги, мислення, уяви та творчої активності учня;

- підключати мультимедіа для постановки різних завдань задля розкриття органічного зв'язку змісту музичного навчання з реаліями життя людини, характерних рис національної та світової музики;

– зміст і логіку тематики мультимедійного матеріалу зумовлювати особливостями розвитку творчого художнього мислення учнів, накопиченням практичного досвіду.

Які є методичні рекомендації для творчого проведення уроку музики із застосуванням мультимедійних технологій? Під час проведення уроку мистецтва із застосуванням мультимедіа логічно обґрунтовані частини можуть бути дещо видозмінені. Наприклад, під час викладення теми в ході використання мультимедіа на екрані з'являється запис теми, і практикант разом з дітьми читає його. Бажано, щоби вступну бесіду демонструвала мультимедійна презентація, причому практикант має творчо вести діалог з учнями. Послідовність етапів проведення уроку може змінюватись: блок слухання музики стояти в першій частині уроку, а блок розучування пісні – в другій. Незмінними кроками є тема уроку, вступ (вступна бесіда), тестові завдання, підсумки уроку [7, с. 98].

На практичних заняттях було доведено, що учні із задоволенням обговорюють твір, який прослухали, за допомогою практиканта пригадують історію його створення, розповідають про композитора.

За календарно-тематичним плануванням учні поступово вміли розрізнати на слух звучання окремих музичних інструментів, вокальну та інструментальну музику, тому варто включати програми, де демонструються музичні інструменти. Мультимедійні програми не вичерпують усі форми діяльності, що входять у комплекс навчання та виховання на уроці «Музичне мистецтво». Зокрема, вони не містять таку важливу (особливо на початковому етапі) форму роботи, як спів та інтонування. Така «співоча програма» повинна функціонувати паралельно, тобто традиційне навчання необхідно пов'язувати з новаторським [5, с. 41–42]. Успіх залежить від творчого потенціалу практиканта та від того, якими методами він буде працювати з учнями. Треба зазначити, що нині розроблено декілька мультимедійних програм для використання на уроках музики. Видано музичні програми для учнів початкових класів «Первинні музичні жанри. Танець», «П. Чайковський», «М. Мусоргський», серії програм «Класична музика» (знайомить із творчістю понад 63 композиторів, містить 320 музичних творів), «Українські музичні інструменти» (учні мають можливість прослухати сольне виконання на інструменті або звучання інструмента в ансамблі, оркестрі), «Енциклопедія музичних інструментів» тощо, які викликають особливий інтерес у молодших школярів. Комплексне використання цих програм розширює методичний арсенал учителя, дає змогу молодшим школярам ознайомитися з найкращими творами класичної музики та ефективніше засвоїти навчальний матеріал [8, с. 57].

На практичних заняттях (надалі у своїй професійній діяльності) свої безпосередні творчі знахідки здобувачі вищої освіти можуть подавати і вербально, і з використанням мультимедійних технологій. Виконання творчих знахідок практикантам вдавалося реалізовувати безпосередньо швидко, відчуваючи певну радість та інтерес до творчості. Треба відзначити, що на практичних заняттях виявлено, що за допомогою поєднання зорового і слухового сприйняття навчального матеріалу значно розвивалися задатки та здібності творчого потенціалу не тільки практикантів, але й самих учнів.

Висновки і пропозиції. Отже, для втілення творчості необхідно використання мультимедійних технологій, яке може відбуватися різними способами відповідно до потреб конкретного уроку, рівня володіння різними програмами та наявності сертифікованих програм у системі середньої загальної освіти. При цьому відзначимо, що мультимедіа-презентації (власні розробки уроків з використанням мультимедіа) є одним із найбільш поширених засобів унаочнення навчального матеріалу. Як різновиди музично-мультимедійних технологій практикант має вміти знаходити інформаційні ресурси, програми, додатки, електронні підручники, навчальні посібники, бібліотечні інформаційно-пошукові системи, музичні словники та енциклопедії, які мають різноманітні модулі з урахуванням індивідуальних та вікових особливостей, часу сприйняття інформації з екрану.

Доведено, що задля творчих задумів використання мультимедійних технологій може відбуватися різними способами, відповідно до потреб конкретного уроку. Треба обов'язково зазначити, що головним завданням творчого використання практикантом мультимедійних технологій має стати розкриття у кожного учня задатків та здібностей творчого потенціалу.

Список використаної літератури:

1. Професійна творчість в системі підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів : збірник наукових праць. Вип. 12 / за ред. В.І. Воловика. Запоріжжя : ЗНУ, 1999. 132 с.
2. Гуминська О.В. Використання мультимедійних засобів – оновлення методики викладання мистецтв. *Мистецтво та освіта*. 2009. № 3. С. 57.
3. Заря Л.О. Методика формування у молодших школярів інтересу до музики з використанням мультимедійних технологій : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 ; Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2013. 209 с.
4. Змістова лінія «Досліджуємо медіа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/>

- zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf (дата звернення: 23.01.22).
5. Поплавська Ю.М. Використання комп'ютерних засобів на уроках музики в початковій школі. *Мистецтво та освіта*. 2007. № 3. С. 41–45.
 6. Використання мультимедійних засобів – оновлення методики викладання мистецтв. *Мистецтво та освіта*. 2009. № 3. С. 57.
 7. Гнідая С.С. Впровадження інформаційних технологій у навчально-виховний процес. *Директор*. 2006. № 1. С. 98.
 8. Заря Л.О. Особливість інтересу молодших школярів до музики і методика його формування. *Наукові записки ХНУ ім. В.Н. Каразіна*. 2010. Вип. 24. С. 57–58.
-

Zaria L. Ensuring the introduction of the creative potential of future teachers of the music art with the help of multimedia technologies

The article is devoted to the methods of ensuring the implementation of the creative potential of future music teachers. It is noted that during their studies at a higher educational institution, in practical classes, higher education seekers develop purposefulness, pedagogical thinking, interest in future professions, creative approach to the latest innovative technologies, and pedagogical theory and teaching practice. It is noted that the amount of educational information is gradually increasing, and verbal communication between teachers and students becomes ineffective, which may be an obstacle to the implementation of creative ideas of the trainee in classes with students of general secondary education. Therefore, interns are invited to use the latest innovative technologies, which include multimedia technologies. It is noted that according to the educational program approved by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine, modern graduates of educational institutions must be able to use basic knowledge in the informative educational field, which has a purpose, involves the necessary tasks. Before the implementation of the tasks, the areas of work with multimedia technologies are indicated. An illustration with gradual explanations of the possibilities of visualizing educational material is provided to help the creative person using multimedia technologies.

The analysis of the educational process and numerous researches has shown that in practical classes' higher education students with the help of multimedia technologies can more productively implement their creative discoveries. It was also found that the use of multimedia technologies in practical classes is becoming relevant and necessary for the development of the creative potential of higher education. It has been proven that having learned to freely implement their creative ideas in practical classes, higher education students will be able to successfully implement their creativity in further professional activities. The study also found that the use of multimedia technologies in music lessons not only helps to perform creative discoveries of trainees but with the help of multimedia, combining visual and auditory perception of educational material also significantly develops the talents and abilities of the creative potential of students.

Key words: *creativity, students, interns, learning, multimedia technologies, scholarly.*